

LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA EN UN CONTEXT DE RISC SOCIAL: EL BARRI DE CAMPCLAR DE TARRAGONA.

Míriam Flores Opimi
Universitat Rovira i Virgili

Resum

Actualment vivim amb una sensació de risc constant (Beck, 2006). Des del treball social s'intenta resoldre amb la burocratització dels processos (Guillén, 1993), però és recomanable fer-ho en un barri en risc social com Campclar?

En aquest article es pretén fer una revisió conceptual de tot allò que fa referència al treball social comunitari, oferint una resposta sobre què és el risc i el risc social, què és la participació ciutadana, què és l'exclusió social i sobretot què és la comunitat i la identitat comunitària, exemplificada en el cas del barri de Campclar i concretada en la història de dues entitats d'aquest barri.

S'ha triat el Casal Cívic de Campclar com a exemple d'entitat institucionalitzada, ja que depèn de la Generalitat de Catalunya, i la Fundació Casal l'Amic com a exemple d'entitat no institucionalitzada, ja que va néixer a partir d'una acció ciutadana en forma d'associació.

Paraules clau: Comunitat, barri, societat, risc social, empoderament

Resumen

En la actualidad vivimos con una sensación de riesgo constante (Beck, 2006). Desde el trabajo social se intenta resolver con la burocratización de los procesos (Guillén, 1993), pero ¿es recomendable hacerlo en un barrio en riesgo social como es Campclar?

El artículo pretende hacer una revisión conceptual de todo aquello que hace referencia al trabajo social comunitario, dando una respuesta a lo que se entiende como riesgo y riesgo social, qué es la participación ciudadana, qué es la exclusión social y sobretodo qué es la comunidad y la identidad comunitaria, ejemplificada en el caso del barrio de Campclar y concretada en la historia de dos entidades de este barrio.

Se ha escogido el Casal Cívico de Campclar como ejemplo de una entidad institucionalizada, ya que depende de la Generalitat de Catalunya, y la Fundación Casal l'Amic como ejemplo de entidad no institucionalizada, ya que nació a partir de una acción ciudadana en forma de asociación.

Palabras clave: Comunidad, barrio, sociedad, riesgo social, empoderamiento

Abstract

Nowadays people live with a sense of constant risk (Beck, 2006), Social work tries to solve this through the bureaucratisation of processes (Guillén, 1993), but is it advisable to do that in an area with social risk such as Campclar?

This article aims to provide a conceptual review of everything related to community social work, offering answers to questions asking what risk and social risk are, what citizen participation is, what social exclusion is and, above all, what community and community identity are, exemplified in the case of the district of Campclar and specifically in the history of two institutions of this district.

The cultural centre of Campclar has been chosen as an example of a institutionalised entity, due to its dependence is the Generalitat of Catalonia, and the Casal l'Amic Foundation as an example of non-institutionalised entity, because it began as a result of civic action in the form of an association.

Key words: Community, neighborhood, society, social risk, empowerment.

La paraula *barri* prové de l'àrab i ens fa pensar en quelcom als afores d'una ciutat, en les divisions dels pobles grans o dels seus districtes. Dit d'una altra manera, és un agrupament social determinat i diferenciat, que es produeix i manté relacions interpersonals al voltant d'uns punts clau com l'església, l'escola, el comerç o l'habitatge.

Per a la majoria de persones, és un concepte que abasta moltes més coses, per tant, el considerem molt més holístic. En aquest sentit, tot el que té a veure amb el barri ens porta a pensar en elements com la solidaritat, el reconeixement, el veïnatge, l'espai públic comunitari, les organitzacions locals, entre molts d'altres. El conjunt d'aquests elements consolida el barri i fa que els seus habitants s'hi sentin membres com en una comunitat.

En el cas del barri de Campclar de Tarragona s'hi pot reconèixer una identitat molt forta i molt marcada. Aquest fenomen comporta que qui hi viu tingui la concepció de viure en un poble annex a la ciutat de Tarragona i no a la ciutat mateixa. Aquesta forta identificació territorial no és quelcom d'ara i no sols s'identifica en els pobladors de la barriada, sinó que també es detecta en la manera de percebre'ls de la resta dels tarragonins i tarragonines. Qualsevol persona ho pot comprovar, com em va passar a mi. Quan vaig comunicar als meus coneguts que faria les pràctiques en aquesta zona de la ciutat de Tarragona, vaig despertar expressions d'aquest tipus: «No tens por de deixar el cotxe al carrer i que et rebentin les rodes?» o bé «Hi veuràs molta droga, allà», entre d'altres.

També he pogut comprovar que els ciutadans del barri de Campclar són ben conscients del pes de l'estigma negatiu per ser de Campclar, com també són conscients que compleixen alguns tòpics de persona

en exclusió social.¹ Recordo un dia que una gitana d'uns quinze anys venia a buscar la seva germana de cinc i em volia fer creure que ella n'era la mare, o com un jove marroquí trobava normal que em sorprendés que em digués que eren sis germans. És a dir, fan broma amb els tòpics o els estereotips, perquè són sabedors que el seu model de vida diari no és acceptat o entès per la majoria de la societat, pel *mainstream*.

No ens ha de sorprendre, doncs, que una comunitat amb aquestes característiques desenvolupi recursos per enfrontar-se a aquesta visió que els emmarca i els restringeix en un context de risc social. Amb gran facilitat podem identificar com a recurs més emprat i visible la participació ciutadana, no sols visible en les més de quaranta associacions que té el barri, sinó en la concepció, la planificació i l'actuació que tenen com a barri. S'ha de tenir en compte que la participació ciutadana no consisteix només a organitzar setmanes culturals o activitats semblants, sinó que també és una posició davant de la interacció amb els altres i l'entorn.

Robert Putnam (2000) argumenta que si es vol predir la capacitat de cooperació social en una comunitat determinada, en tenim prou amb comptar el nombre d'associacions cíviques horitzontals d'aquesta comunitat.

Al barri de Campclar no és ben bé així, no sols perquè té una llarga història en què la reivindicació social i política era quelcom molt comú, sobretot en els moviments dels anys 1970 i 1980, sinó perquè podem identificar el fenomen anomenat *accountability*,² molt present en tot allò que planifiquen i duen a terme. I no és tan sols perquè rep visites setmanals del seu regidor de barri, sinó perquè té una revista del barri i fa arribar totes les activitats i actes al *Diari de Tarragona*. Un fet curiós però que ajuda a entendre aquesta relació dels veïns de Campclar amb els seus polítics és que els presidents o membres clau de les seves associacions són ben coneguts a l'Ajuntament de la ciutat.

1. Considerant-la com un terme que supera la pobresa, ja que no sols fa referència a termes econòmics, sinó que també inclou la participació en la societat de l'individu. Val a dir que no hi ha un acord entre els autors actuals sobre quina és la seva causa.

2. Entès com la responsabilitat, o retre comptes, de l'Administració amb els ciutadans per la seva presa de decisions polítiques (Guillermo O'Donell, 2004).

Mariano Amantino (2002) ho relaciona amb el fet que en tota comunitat hi ha líders. Aquests poden ser formals o no, una persona o diverses; tanmateix, dinamitzen la comunitat, tiren endavant o catalitzen els seus anhels i projectes. Alhora, els líders han de ser responsables d'organitzar les comunitats i si cal aplicar unes normes. Hem d'entendre que els líders acceptats per la comunitat sempre ho faran a partir del desenvolupament d'activitats o la presa de decisions a favor de la comunitat.

Al llarg d'aquest article es vol reconèixer tota la feina feta en aquest barri de l'extraradi de Tarragona. Les accions que s'han dut a terme han sorgit de moltes disciplines socials, però es farà una incidència especial en el desenvolupament del treball social comunitari. És a partir de la meua estada al Casal Cívic de Campclar, durant un període de nou mesos, que he pogut descobrir aquesta barriada tarragonina, i m'he adonat que un estigma marca, i molt, però també que pot arribar a donar una empenta per voler i poder canviar el projecte vital i de comunitat.

La manera més habitual de considerar el treball social comunitari és prenent-lo com una part integrant del treball social, però s'ha de tenir en compte que les intervencions comunitàries no són un camp exclusiu del treball social. De fet, ens trobem diferents especialitats de les ciències socials que prenen en consideració aquest tipus de qüestions, com poden ser els politòlegs, els sociòlegs, els educadors socials, els economistes, entre d'altres. També he pogut adonar-me que una gran majoria de treballadors socials considera el treball social comunitari com un àmbit d'actuació i no com un mètode.³ Per això, una conclusió que plantejaré és l'ús del treball social comunitari en altres àmbits i disciplines.

Un fet que també he pogut detectar al llarg de les pràctiques ha estat l'efecte de la burocràcia en l'àmbit de la participació. Max Weber (1922) ens parla de la burocratització com un signe de progrés i desenvolupament d'una societat, és a dir, com una característica d'una societat avançada. Argumenta que aquesta «té un caràcter racional: la norma, la finalitat, el mitjà i la impersonalitat objectiva dominen la seva conducta» (Weber, 1922). Com és obvi, Encarna Guillén Sadaba

3. Conjunt de tècniques per investigar fenòmens, adquirir nous coneixements o corregir i integrar coneixements previs.

(1993) considera que la tecnificació i la professionalització són necessàries per millorar la qualitat i la quantitat, o l'eficàcia i l'eficiència de la feina. El fenomen de la normalització i reglamentació apareix com a necessari, d'una banda, per facilitar l'administració de grans masses de recursos i activitats i, de l'altra, per assegurar objectivitat i igualtat en el tracte de l'usuari. No ens pot sorprendre, doncs, la «societarització», concepte plantejat per Guillén (1993), ja que reflecteix el desplaçament de la responsabilitat de les activitats del benestar social des dels grups primaris als secundaris o, com diu l'autora, des del pla comunitari (família, veïns, etcètera) al societari (organitzacions, associacions, ajuntaments, etcètera). Guillén (1993), en el seu article «La burocratització del Trabajo Social en Intervención Social» publicat a *Cuadernos de Trabajo Social*, detecta dues variants interrelacionades que explicarien aquesta situació: 1) la substitució de les ajudes de caràcter privat i voluntari per les de caràcter públic i obligatori i 2) la reducció de la intervenció de les organitzacions privades i locals en benefici de les públiques i nacionals. Ateses aquestes dues variants, he pogut observar conseqüències negatives en l'àmbit de la participació ciutadana al barri de Campclar, també donades pel risc en què vivim en la nostra societat actual, que més endavant explicaré més extensament. Per exemple, demanar una subvenció o bé un canvi organitzatiu o estatutari de l'associació es pot convertir en una marató d'omplir «paperassa». He anat observant la quantitat de papers i formalismes al llarg del meu contacte amb aquest sector,⁴ la qual cosa m'ha plantejat un dubte: cal que tota aquesta paperassa estigui en un nivell tècnic tan elevat i que porti tant de temps realitzar-la? Voler amb aquesta burocràcia treure riscos en l'acció social per part de les institucions públiques fa que algunes persones implicades deixin l'acció comunitària i associativa que feien de manera voluntària per la complexitat que els comporta, i aquesta en el millor dels casos és assumida per l'Administració o bé es perd.

4. Un dia a les pràctiques em van explicar el cas d'una associació que funcionava realment bé, tenia molta implicació amb la comunitat i feia moltes activitats conjuntes amb el Casal Cívic, però cada cop es demanava més signatures i més «paperassa» al president. Fins al punt que aquest va deixar la seva funció i l'associació va quedar pràcticament parada.

Aquesta situació em porta a pensar en el que sosté Putnam (2000), que és que l'acte mateix d'associació, i no els objectius de les associacions, és el que facilita la cooperació social per poder avançar cap a la democràcia. Per aquest motiu, considero la institucionalització amb la burocratització consegüent com una de les responsables de la situació actual del barri, i no els mateixos habitants, tot i que, des de fora, sembla més «viable» creure que els mateixos ciutadans són els qui no tenen prou interès per participar-hi, per entendre el funcionament del sistema, i prefereixen la marginalitat. A partir de l'anàlisi de la història de dues entitats, podrem apreciar que la burocratització actua com a fre per a l'acció dels ciutadans i ciutadanes.

Fent una mica d'història del barri de Campclar

L'aproximació teòrica que s'ha fet fins ara ha tingut com a objectiu oferir una explicació dels processos que he pogut identificar al llarg dels meus nou mesos de pràctiques al Casal Cívic del barri de Campclar de Tarragona.

Campclar és un dels dotze barris de Tarragona que està situat a ponent de la ciutat i al costat del riu Francolí i de la N-340 entre Tarragona i Reus. Els barris que estan al seu voltant són Bonavista, la Granja i Torreforta. Actualment, el barri de Campclar té uns 11.000 habitants aproximadament.

Aquest barri va néixer a final de la dècada dels anys 1970 com a resposta a la necessitat d'habitatge derivada de la gran aflluència de població immigrant, que abans s'ubicava al barri de l'Esperança; i també, per la ràpida industrialització del municipi de Tarragona. El barri va començar a prendre la seva forma actual el 1985 com a resultat d'una urbanització promoguda per l'Institut Nacional d'Urbanització i per l'Institut Nacional de l'Habitatge. Per aquest motiu, va tenir una gran expansió urbanística que va tenir com a conseqüència el desenvolupament de dues zones que, avui en dia, formen un angle recte en forma de "L". Aquesta organització allargada del barri fa que moltes vegades costi la interacció entre els habitants dels diferents blocs.

Un dels problemes amb els quals es va trobar Campclar en el seu inici va ser l'escassa dotació de serveis i equipaments comunitaris, en-

cara que a partir dels anys 1980 es va començar a solucionar amb la construcció d'una escola pública, una llar d'infants i un poliesportiu; tot i que quedava molta feina per fer. Una característica predominant d'aquest barri és l'alt risc d'exclusió social que té la població que hi resideix. Aquest context socioeconòmic ha fet aparèixer al llarg de la història del barri moltes entitats, més de quaranta, que són la visibilització de la cohesió social del barri en forma de participació ciutadana.

El perfil sociodemogràfic del barri de Campclar es caracteritza clarament per la joventut de la seva població. Segons les dades del diagnòstic comunitari que es va dur a terme el 2004 a la zona de ponent⁵ de la ciutat de Tarragona, és l'únic barri que es pot considerar jove. Podem preveure que les taxes de dependència baixaran molt més a Campclar que en cap altre barri.

En tot el procés de creació com a barri, Campclar ha tingut la presència del treballador social, entenent-lo com a dinamitzador del context on duu a terme la seva acció. És a dir, com a potenciador d'iniciatives i de la creativitat dels usuaris, adoptant un paper d'orientador i organitzador de les activitats per ajudar-los en el seu procés d'aprenentatge; potenciant la concepció constructivista de l'aprenentatge⁶ per arribar a la dinamització del barri per part dels mateixos usuaris.

Les dues entitats on he pogut trobar tots els processos explicitats en el marc teòric són el Casal Cívic de Campclar i la Fundació Casal l'Amic. D'aquesta manera, l'exposició extensa de la seva història se'ns fa molt necessària. Des d'un inici, m'han fet pensar que són un exemple del treball del barri des del barri, ja que les seves accions les he considerat molt reeixides.

Així doncs, arribem a dues de les accions en les quals es veu la petjada del treball social comunitari a través d'aquests anys:

5. Els barris de ponent de la ciutat de Tarragona són: Campclar, Torreforta, Riular, el Pilar, la Granja, la Floresta, Icomar, Bonavista i la Canonja. Actualment, la Canonja ja no està dins d'aquesta classificació atès que és un municipi propi.

6. Concepció segons la qual el treballador social basa la seva acció en els coneixements, necessitats o inquietuds de l'usuari perquè sigui ell mateix qui es construeixi el coneixement; i per crear un ambient motivador.

El Casal Cívic de Campclar

El Casal Cívic de Campclar, primera institució que s'exposarà, es va inaugurar l'any 1990 i estava localitzat als baixos d'un edifici d'ADIGSA del carrer de Brugent. Es va ubicar en aquests baixos fins al 2004 quan es va tancar per les males condicions de les instal·lacions. Treballadors i usuaris em van explicar que hi va haver diferents episodis d'insalubritat, entre altres anècdotes. L'any 1992 es va implantar el programa Aprendre a aprendre,⁷ servei d'inserció sociolaboral que té com a objectiu principal la capacitació dels ciutadans per ser autònoms⁸ i eficaços en la recerca activa de feina per a la seva integració sociolaboral. Un altre programa que es duu a terme al Casal Cívic des del seu inici és el programa Jugar i llegir, dirigit a nens d'entre 4 i 11 anys, amb l'objectiu de socialitzar-los a través de la lectura i el joc. Més tard, es va crear el programa Joves en acció,⁹ que tenia com a objectiu l'apoderament dels joves usuaris del Casal Cívic a partir del treball amb valors com ara la convivència, el civisme, la solidaritat i el sentiment de pertinença a un grup.

L'any 2000 es va ubicar per primera vegada un Punt Òmnia al Casal Cívic, però el 2002 es va situar als locals de l'Associació de Veïns de Campclar. El Punt Òmnia forma part de la Xarxa Òmnia, programa preventiu i socioeducatiu adreçat a tothom que treballa amb les noves tecnologies, entenent-les com un mitjà de millora i promoció de l'autonomia de les persones i un element de participació afavoridor de la cohesió social. Des del 2008 es troba al Casal Cívic de Campclar.

L'any 2005 es va traslladar a l'Associació Sociocultural Vidal i Barraquer fins a l'any 2006, que es va traslladar al CEIP Mediterrani, i d'aquesta manera tornava al barri de Campclar. Quan van saber que s'ubicarien a l'escola durant una llarga temporada, van decidir fer un

7. Actualment, aquest programa no està actiu a causa de la situació econòmica, però es duen a terme el programa Incorpora i el programa Reincorpora de l'Obra Social Fundació "la Caixa".

8. Entenent per autonomia la capacitat de gestionar efectivament la realitat personal, familiar, social i cultural en la qual està immersa la persona, en què aprendre a aprendre es concreta en la capacitat per trobar feina.

9. Actualment, aquest programa ha desaparegut, però l'Espai Jove és una activitat semblant.

projecte conjunt, el projecte Mediterrani, que va ser el primer projecte comunitari del barri. Aquest consistia a fer les assignatures curriculars al matí i a la tarda, activitats dutes a terme per les entitats del barri. Es va voler fer aquest projecte no sols per posar en contacte l'escola amb la comunitat, sinó perquè en aquella època hi havia un alt absentisme escolar. Actualment, continua en marxa, però l'escola vol arribar a ser una comunitat d'aprenentatge, i té tot el suport del Casal Cívic.

El nou Casal Cívic es va inaugurar el 6 de novembre de l'any 2008, després d'esperar deu anys, i estava projectat dins d'una planificació de transformació del barri. Després de veure les funcions i finalitats del Casal Cívic, podem manifestar que compleix els objectius de la seva creació, ja que es va engegar com a servei arran dels problemes de la comunitat, atès que el barri va néixer i créixer en moments difícils i va haver-hi uns conflictes que s'havien de resoldre fomentant la participació ciutadana amb tots els membres del veïnat. Va néixer com a proposta dels seus veïns amb les seves associacions i després d'anys de reivindicacions i tres actes de «col·locació de la primera pedra».

La Fundació Casal l'Amic

Com ja he enunciat abans, la segona institució és la Fundació Casal l'Amic, entitat que ha estat socioeducativa des del seu inici i que té quasi bé trenta anys. Per aquest motiu, he detectat la mobilitat social que anteriorment he assenyalat.

El 1983 es van conèixer set joves d'entre quinze i disset anys, membres de les JOC (Joventuts Cristianes Obreres) i procedents de diferents barris de Tarragona, del mateix Campclar, de la Granja, del Pilar, de Torreforta, etc. a la parròquia de Santa Tecla de Campclar. A partir del contacte amb la realitat del barri van fundar l'Associació Juvenil Esplai l'Amic, ja que estaven decidits a fer una acció de descoberta social i humana amb l'objectiu d'oferir una resposta socioeducativa a tots els nens i nenes que passaven hores al carrer.

Els dos primers anys es van fer activitats els dissabtes al matí i torns de colònies al mes d'agost com qualsevol altre esplai. La majoria de joves van fer el curs de monitors de lleure a l'Escola d'Esplai de Tarra-

gona.¹⁰ La seva intenció era dur a terme una acció per al barri i amb els infants, però sense saber gaire el perquè i el com.

Entre l'any 1985 i el 1987, els joves que llavors ja eren monitors van prendre consciència de la importància educativa d'un centre amb aquestes característiques en un barri com Campclar i de les greus situacions de risc que presentaven molts dels seus infants i famílies. Això va fer que el compromís amb l'entitat creixés, fet que es va constatar en la dedicació i la millora metodològica, com també en la planificació i la dels objectius més específics i les avaluacions contínues. És fàcil d'entendre que els joves monitors decidissin estudiar carreres relacionades amb l'àmbit socioeducatiu com Magisteri, Pedagogia i Treball Social.

L'entitat va començar a obrir cada tarda, ja que l'equip va valorar que en aquell moment una de les problemàtiques més importants que calia superar era el fracàs escolar i l'analfabetisme de bona part dels infants atesos. És així com es va decidir organitzar una activitat de reforç i repàs escolar diari. A més a més, van començar a organitzar activitats amb adolescents i preadolescents com esports, tennis taula, excursions, entre d'altres. Es mantenien les colònies d'estiu alhora que es començaven a organitzar casals d'estiu al juliol. Pel que fa als monitors, es va començar a observar que era necessari que hi hagués monitors per a cada grup i s'individualitzés el treball buscant una educació molt més holística.

El 1987 es van posar en marxa els campaments amb el grup d'adolescents de l'entitat, com també es començava a participar activament amb l'Associació de Veïns fins al punt d'organitzar activitats infantils a les festes majors del barri. Al mateix any, van rebre el 1r Premi Jaume Ciurana de Civisme, fet que va significar un bon estímul per millorar i créixer. Al llarg dels primers anys, totes aquestes iniciatives es feien de manera voluntària.

De l'any 1987 al 1997, es va ampliar el grup de joves conscients i compromesos amb la seva tasca al barri. Començaven a veure la necessitat de reconèixer la tasca socioeducativa que es duia a terme d'una

10. És bo i curiós de saber que una de les persones que he entrevistat per recollir informació d'aquesta primera etapa té el número 7 al carnet de directora d'activitats d'educació en el lleure.

manera remunerada, ja que molts dels joves monitors començaven a tenir edat de treballar i no volien abandonar l'entitat i preferien exercir la seva professió a l'espai on havien crescut i els havia motivat a seguir els estudis que estaven cursant.

Davant d'aquesta situació, el 29 de març de 1988 es va reunir tot l'equip de monitors i van decidir formar el Casal l'Amic de Campclar com a entitat socioeducativa, orientant la seva tasca, principalment, a la consolidació com a centre obert.¹¹ Van decidir contractar una persona a mitja jornada i treballar de manera més intensa amb grups reduïts d'infants d'entre 12 i 15 anys. Fins aleshores, havien passat pel centre de manera intermitent més de cinc-cents nens i nenes, però es va valorar la promoció de la qualitat i no de la quantitat, amb l'objectiu d'aconseguir una continuïtat i seguiment més grans amb un nombre específic d'infants que els permetés dur a terme una acció més acurada. Van haver d'ampliar les activitats perquè responguessin als objectius del projecte educatiu com a centre obert.

És a dir, en aquesta etapa es va avançar cap a la professionalització, consolidant i millorant substancialment les ajudes econòmiques i les subvencions. En aquest moment, es va combinar la contractació laboral i el voluntariat social dels monitors, passant de la contractació d'una persona a mitja jornada com a educador a la de quatre educadors a mitja jornada i una persona remunerada a temps parcial com a administratiu.

Entre l'any 1997 i el 2003, el centre obert ja estava força consolidat; per això, s'iniciava una època d'estabilitat, tot i que amb molts problemes amb les subvencions que feien perillar el manteniment de les persones contractades. Malgrat aquesta situació, es va decidir fer una aposta important per consolidar definitivament l'entitat i l'«aventura» iniciada el 1983 com a esplai. A més a més, en aquell moment, l'objectiu de l'entitat era poder garantir la seva continuïtat, diversifi-

11. Servei diürn preventiu, fora de l'horari escolar, que dóna suport, estimula i potencia l'estructuració i el desenvolupament de la personalitat, la socialització, l'adquisició d'aprenentatges bàsics i l'esbarjo, i compensa les deficiències socioeducatives de les persones ateses mitjançant el treball individualitzat, el grupal, la família, el treball en xarxa i amb la comunitat.

cant i buscant altres vies de finançament, com també creant nous serveis per respondre a les noves necessitats i donar-se a conèixer més enllà del barri de Campclar.

Arribats en aquest punt, van creure que convertir-se en fundació era el més adequat per aconseguir tots aquests objectius. Així que el 28 de febrer de 1997 per unanimitat dels socis es va acordar extingir l'Associació Juvenil Casal l'Amic de Campclar i es va crear la Fundació Casal l'Amic, com a entitat privada sense ànim de lucre subjecta a la legislació de la Generalitat de Catalunya.

Pel 20è aniversari del Casal l'Amic, va ser un bon moment per fer balanç i memòria i fer camí cap al futur. Es van adonar que, malgrat els avenços i esforços, la realitat econòmica seguia sent insuficient per tirar endavant tots els projectes i objectius que es proposava l'entitat. Consideraven que s'havia d'aprofitar l'experiència acumulada al llarg d'aquells vint anys i fer un salt endavant. Així doncs, va ser quan van decidir oferir nous serveis socioeducatius amb un objectiu triple: oferir nous serveis educatius de qualitat en la línia i les opcions educatives de la Fundació perquè es poguessin beneficiar de les activitats altres infants i famílies; millorar les condicions laborals i contractuals de les educadores i educadors, i recaptar fons per a l'entitat, per a les seves activitats i projectes socials.

Podem dir que la Fundació ha anat creixent en projectes i en àmbits d'intervenció, ja que van aparèixer les activitats extraescolars, el projecte d'Educació de Carrer, els tallers oberts, l'Escola de Pares, la Unitat d'Escolarització Compartida, la consolidació del Parc Infantil de Primavera, sense oblidar els casals d'estiu i les colònies.

Des de llavors fins a l'actualitat, no sols s'han proposat continuar creixent en xifres, sinó també en la qualitat i la confecció de propostes que vagin més enllà de la intervenció. A través d'aquest repàs socio-històric, he pogut adonar-me que aquesta entitat s'ha tornat un referent no sols per al barri, sinó per a altres ciutats i entitats que duen a terme accions semblants. He pogut saber que altres ciutats, com Reus, s'han interessat per les seves accions i pràctiques.

També he pogut comprovar a través de la recollida d'informació que la Fundació Casal l'Amic, a més a més, ha fomentat la mobilitat social, concretament la vertical, entre els seus membres fundadors. Per

aquest motiu, he pogut identificar que l'èxit que té com a entitat també el podem reconèixer en l'ascens social d'aquest grup de persones que es va crear per oferir una millora al seu barri i que actualment hi segueix vinculat a través del patronat de la Fundació. Val a dir que també té un gran reconeixement com a entitat per la seva acció a través del Pla educatiu d'entorn, el Centre Obert, el projecte A peu de carrer i totes les altres accions.

A tall de reflexions i conclusions

Però, tot això, com es plasma al barri de Campclar? Realment tot el que s'ha viscut a través d'aquestes institucions ha tingut una incidència en les trajectòries dels infants i famílies que hi han participat?

Després de la meva experiència i reflexió durant aquest temps al barri de Campclar i després d'elaborar aquest article, he arribat a unes conclusions que m'atreveixo a subratllar pel possible interès que poden arribar a tenir.

L'augment de la burocratització durant aquests últims anys té un doble vessant en les entitats comunitàries del barri. D'una banda, la que porta a l'eficàcia i a l'eficiència, procés que he identificat en la història de la Fundació Casal l'Amic. Aquesta entitat va passar de ser un grup de monitors a ser una associació i, finalment, a haver de constituir-se en fundació per poder aspirar a una intervenció i creixement millors de la seva acció. I també, per poder fer una gestió més acurada de la seva economia i dels seus béns materials, com la casa que els va cedir una altra entitat a la Garriga, Lleida. I de l'altra, la burocratització també provoca un allunyament de la població, ja que la gran quantitat de gestions i paperassa provoca cansament, astènia i certa basarda que posa fre a l'acció dels usuaris. Aquesta situació pot portar que alguns usuaris entenguin les associacions com una empresa de serveis, és a dir, que ens trobem que hi hagi una alta participació en les activitats, però no en els actes pròpiament associatius com videofòrums, celebració de dies internacionals o altres activitats. Aquesta situació fa aparèixer els líders com a motivadors d'aquesta participació, els quals he identificat com a «braços de mar», ja que poden desencallar una majoria dels membres de l'entitat que no mostren gaire implicació. Aquests líders han pogut

ser treballador/es socials, o no, realitat que m'ha fet adonar que el treball social comunitari és un dinamitzador i acompanyador del procés. He considerat que aquesta visió del treball social comunitari està en la seva transversalitat; consegüentment, ens podem atrevir a considerarlo com un mètode, ja que el poden emprar altres ciències socials o persones sense cap titulació però molt carismàtiques.

Per tant, he detectat confort i suport en tota la comunitat de Campclar, explicitats d'una manera més «científica» en tot el treball en xarxa que s'hi fa. Tot i que s'hauria de reflexionar sobre per què els serveis socials d'atenció primària del barri no estan dins d'aquest circuit de treball conjunt i comú. D'aquesta manera, he detectat que el risc social, al barri de Campclar, és més una sensació que una realitat. Aquesta situació comporta que l'estigma, que durant anys han tingut i tenen, faci aparèixer un seguit d'accions reactives a aquesta visió que els encasella. Una d'elles és la cohesió social com a estimuladora de la participació ciutadana, l'*accountability*, i tots els altres fenòmens que s'han descrit en el marc teòric.

Tot aquest context m'ha portat a concloure que la identitat comunitària afavoreix l'aparició de la participació ciutadana, és a dir, una acció per al barri des del barri, com s'ha vist en els casos concrets de les dues institucions.

S'ha de tenir en compte que el capital social també és responsable de la generació d'aquesta participació ciutadana reactiva en una població en risc i exclusió social. Per tant, no he pogut reconèixer la passivitat amb què una majoria de la població identifica aquest tipus de comunitats, com si l'estructura del seu entorn els hagués pres les regnes del seu projecte comunitari.

La mostra més real i més actual que això no és així és la Firavida, el resultat clar de tota la participació i cohesió social que ha viscut el barri al llarg de la seva història. Aquesta no és només una fira d'entitats del barri, sinó que és tot un treball en xarxa per aconseguir millorar la identitat i visió del barri per la resta de tarragonins i tarragonines.

Bibliografía

- AMANTINO, Mariano. *Liderazgo en una Comunidad Online. Parte 1* (19 de setembre de 2002). <http://www.uberbin.net/archivos/comunidades-online/liderazgo-en-una-comunidad-online-parte-1.php>. [Recuperat el 15 de març de 2012]
- BALLÓN, Eduardo. *Participación ciudadana en espacios locales: notas para un balance necesario*. Lima: Grupo Propuesta Ciudadana, 2003.
- BAÑO, Rodrigo. «Participación ciudadana: elementos conceptuales». *Nociones de una ciudadanía*. Santiago: FLACSO, 1998, pàg. 15-28.
- BAUMAN, Zigmund. *Comunidad: en busca de seguridad en un mundo hostil*. Madrid: Siglo XXI de España, 2003.
- BECK, Ulrich; GIDDENS, Anthony; LASH, Scott. *Modernización reflexiva: política, tradición y estética en el orden social moderno*. Madrid: Alianza, 1997.
- BECK, Ulrich. *La Sociedad del riesgo: hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós, 2006.
- GUILLÉN SADABA, Encarna. «La burocratización del Trabajo Social en Intervención Social». *Cuadernos de Trabajo Social* (1993), núm. 6.
- HUNTER, A. «The symbolic ecology of suburbia». A: ALTMAN; WANDERSMAN (eds.). *Human Behavior and Environment. Neighborhood and community environments*. Vol. 9. New York: Plenum Press, 1987, pàg. 191-219.
- KOTTAK, Conrad Phillip. *Antropología Cultural*. 11a ed. Madrid: McGraw Hill, 2006.
- LALLI, M. «Urban Identity». A: CANTER, D. (ed.). *Environmental Social Psychology, NATO ASI Series, Behavioural and Social Sciences*. Vol. 45, 1988, pàg. 303-311.
- MAYA JARIEGO, Isidro. «Sentido de comunidad y potenciación comunitaria». *Apuntes de Psicología* (2004), núm. 22, pàg. 187-211.
- O'DONELL, Guillermo. «Accountability horizontal la institucionalización legal de la desconfianza política». *Revista Española de Ciencia Política* (11 d'octubre de 2004), núm. 11, pàg. 11-31.

- PROSHANSKY; FABIAN; KAMINOFF. «Place-identity: physical world socialization of the self». *Journal of Environmental Psychology* (1983), núm. 3, pàg. 57-83.
- PUTNAM, Robert. *Per a fer que la democràcia funcioni: la importància del capital social*. Barcelona: Proa, 2000.
- RODRÍGUEZ, Juan Pablo. *Las «asambleas barriales» en el umbral de diciembre de 2001: una mirada antropológica a partir de un estudio de caso*. 2003. http://www.psicopol.unsl.edu.ar/set05_notas5.htm. [Recuperat el 3 d'abril de 2012]
- SARASON, Seymour B. *The psychological sense of community: prospects for a community psychology*. San Francisco: Jossey Bass, 1974.
- STOKOLS, Jacobi «Traditional, Present Oriented, and Futuristic Modes of Group-Environment Relations». A: GERGEN, K. J.; GERGEN, M. M. *Historical Social Psychology*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1984, pàg. 303-324.
- STOKOLS, Shumaker. «People in Places: A Transactional View of Settings». A: HARVEY, J. H. (ed.). *Cognition, Social Behavior, and the Environment*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1981, pàg. 441-488.
- WEBER, Max. (1922). *Economía y sociedad*. México D. F.: Fondo de Cultura Económica, 1944.